

GUSTAF HOLMÉR

AKADEMIENS LEDAMOT av filosofisk-filologiska klassen, professor emeritus i romanska språk, Gustaf Holmér avled den 16 mars 2004 vid 82 års ålder. Han hade då varit ledamot av vår akademi i två och ett halvt decennium sedan invalet den 7 november 1978. Det var tydligt att han i hög grad uppskattade ledamotskapet. Som ett konkret tecken kan nämnas att det franska forskarseminariet vid Stockholms universitet omedelbart flyttades till torsdagar från tisdagar, den dag som var och är akademiens normala sammanträdesdag. På så sätt kunde Gustaf Holmér, så länge krafterna tillät, bli en mycket trogen deltagare i akademiens arbete.

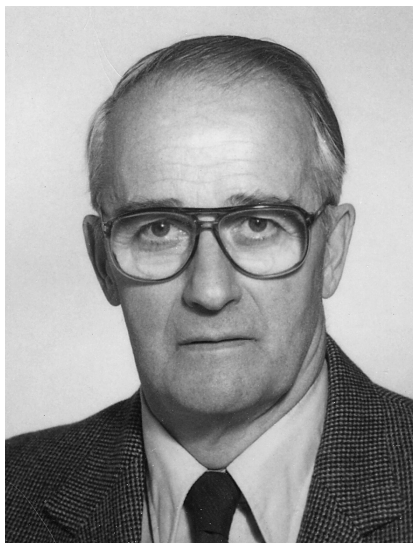
Gustaf Holmér var son till den legendariske riksiddrottsinstruktören Gösta Holmér och hans maka Aslög, av den finländska släkten Roos. De hade träffats i Helsingfors redan 1913 men deras bröllop fick anstå till 1921, då Gösta fick arbete som idrottsredaktör på *Hufvudstadsbladet*. Genom detta giftermål kan det sägas att släkten Holmér tillfördes språkvetenskapliga traditioner. Aslög Roos morfars far Johan Poppius var nämligen en tid docent i orientaliska språk vid Uppsala universitet och amanuens vid Kungliga biblioteket i Stockholm, innan han efterträdde sin far som kyrkoherde i Jockas församling i Karelen.

Under föräldrarnas tid i Helsingfors, den 20 december 1921, föddes Gustaf Holmér, som den äldste i syskonskaran. Efter några år lämnade fadern journalistiken för att bli idrottsinstruktör i Sverige och familjen flyttade till Stockholm, där Gustaf började sin skolgång. Han blev elev vid Högre Allmänna Läroverket för Gossar å Norrmalm, eller vad som i dagligt tal kallades Norra latin. Under sin skoltid ägnade han, sannolikt inspirerad av fadern, en betydande tid åt friidrott, handboll och bandy. Detta intresse, som skulle hålla i sig livet igenom, belönades på olika sätt. Han var bland annat med i det skollag som erövrade Kungakannan i friidrott och bidrog därmed till att Norra latin utnämndes till ”Sveriges bästa idrottsskola” år 1940. I minnesvolymen Norra latin 1900–1955 skulle han beteckna segern som ”träningsslitens, kamratskapets och den goda lagandans triumf”. Egenskaper av detta slag satte Gustaf Holmér högt och han behärskade dem själv väl i olika livssituationer, inte endast i idrottsliga sammanhang.

Efter studentexamen 1941 gjorde Gustaf Holmér sin grundläggande militärtjänst i Stockholm och gick sedan kadettskolan på Karlberg. När andra världskriget var över, skrev han in sig vid dåvarande Stockholms högskola. Han började läsa språk och blev 1948 filosofie kandidat i engelska, latin och romanska språk. Sin filosofie ämbetsexamen tog han i samma ämnen året därpå.

Gustaf Holmér tjänstgjorde efter sin grundexamen som extra adjunkt på olika skolor i Mälardalsområdet. Han genomgick praktisk lärarkurs med högsta betyg vid sin gamla skola Norra latin och utnämndes där 1956 till adjunkt i latin och franska. Fem år senare blev han lektor i franska vid Blackebergs gymnasium och efter ytterligare ett halvt år kunde han återvända till Norra latin, denna gång som lektor.

Parallellt med sin lärartjänstgöring läste Gustaf Holmér vidare vid Stockholms högskola. Han fortsatte att studera romanska språk under vår tidigare akademiledamot Gunnar Tilander. År 1960 lade han fram sin licentiatavhandling, som han endast med smärre justeringar redan sam-

ma år presenterade som en gradualavhandling. Avhandlingen med titeln *Traduction en vieux français du De Arte Venandi Cum Avibus de l'Empereur Frédéric II de Hohenstaufen* innehåller en kommenterad utgåva av en fransk text som beskriver jakt med hjälp av fåglar. Det är en översättning från slutet 1200-talet av kejsar Fredrik II:s berömda traktat om falkjakt, skriven på latin knappt femtio år tidigare. Den franska översättningen är av stort intresse ur såväl lexikal som syntaktisk aspekt, något som tydligt visas i avhandlingen. För sin utgåva har Gustaf Holmér utnyttjat samtliga fem till idag bevarade manuskript men har samtidigt valt ett basmanuskript som han endast frångår vid uppenbara fel. En utförlig språklig kommentar och ett glossarium som tar upp intressanta tekniska termer och deras motsvarigheter i det latinska originalet kompletterar editionen.

Att avhandlingen vid disputationen inte fick den uppskattning som

den senare skulle röna, skulle enligt olika bevarade skrivelser ha berott på att Gunnar Tilanders elever ansågs ha tillåtits alltför liten egen frihet. Därmed hade de inte tillräckligt tydligt visat sin kapacitet som självständigt tänkande och arbetande forskare.

Med den uthålliga kampanda som präglade Gustaf Holmér fortsatte han trots kritiken sitt vetenskapliga arbete vid sidan av sin lärartjänstgöring. År 1963 utgav han sitt andra större verk, *El Fuero de Estella, según el manuscrito 944 de la Biblioteca de Palacio de Madrid*. Liksom avhandlingen är det fråga om en edition av en översättning, denna gång av en medeltida lagsamling från 1100-talet. Den hade översatts från latin till provensalska för sydfranska invandrare till Nordspanien. Denna kulturhistoriskt viktiga text är även av ett stort språkligt intresse, eftersom den visar på ett blandspråk, där en rad hispanismer har trängt in i den occitanska texten.

Gustaf Holmér's båda större arbeten ledde till att han antogs som oavlönad docent vid Uppsala universitet i september 1966 och efter några månader även vid Stockholms universitet, där han snart kunde tillträda en docenttjänst. Efter ytterligare två år utnämndes han till universitetslektor i franska vid samma universitet.

Under sina docentår färdigställde Gustaf Holmér sin tredje textutgåva, *Le Sermon sur Esaü. Discours allégorique sur la chasse de Pierre de Marini*. Den består av en senlatinsk predikan, där en berättelse i Första Mosebok används som utgångspunkt för en tillämpning av olika jaktmetoder. Detta arbete visar inte minst på utgivarens intresse för lexikaliska undersökningar, vilka berör t.ex. latiniserande provensalska uttryck och gallicismer i den utgivna texten.

Den 1 juni 1972 tillträdde Gustaf Holmér professuren i romanska språk, särskilt franska. Med starkt stöd inom fakulteten hade han då kallats till lärostolen, som han innehade fram till sin pensionering 1986. Under sina professorsår publicerade han ytterligare en textedition, *Le Débat du Faucon et du Lévrier* (1978), samt en rad artiklar och recensioner. I

dessa ägnar han sig åt studier av glossarier och etymologiska problem inom de olika romanska språken. Han behandlar också den romanska fabellitteraturen och kommer mer än tidigare in på litterära analyser och kommentarer.

Gustaf Holmérs intresse för fabler har även resulterat i översättningar till svenska. På senare tid blev han en hängiven översättare av i synnerhet äldre franska texter, som medeltida franska fabliauer och de la Tour Landrys *En bok till mina döttrar*. Hans översättningar har rönt stor uppskattning och har använts i olika sammanhang. Detta gäller inte minst hans översättningar av La Fontaines fabler. Det började med en utgåva av trettio fabler i original och översättning 1981. Fem år senare kunde han publicera den första fullständiga översättningen till svenska av La Fontaines fabler i en utgåva med Grandvilles suggestiva illustrationer. Vid våra sista möten framskyntade det att Gustaf Holmér själv satte dessa fabelöversättningar främst bland sina verk.

Vid sidan av forskar- och lärargärningen ingick också en rad uppdrag i hans livsvärv. Under 1960-talet var han censor i studentexamen och engagerad i Riksföreningen för lärarna i moderna språk. Vid universitetet var han under en lång rad av år prefekt vid romanska institutionen. Han var också prodekan en kortare period och verkade sedan i ett drygt decennium som dekan vid den språkvetenskapliga sektionen och som huvuddekan för den humanistiska fakulteten.

När Gustaf Holmér tillträdde professuren, undrade vi, då unga doktorander, hur det skulle gå med de mer moderna avhandlingsämnen som vi hade valt och som ofta låg långt ifrån hans egna intresseområden. Det rörde sig till exempel om ämnen inom modern fransk syntax med den generativa grammatikens angreppssätt eller, som i mitt fall, om datamaskinella vokabulärstudier i moderna franska bästsäljarromaner. Det visade sig snart att vår oro var obefogad. I stället för att försöka styra oss in på sitt eget fack stärkte han oss i vår tro på våra ämnesval och uppmuntrade oss att uppsöka och rådfråga experter inom våra specialområden. Denna

öppenhet uppskattade vi mycket och förstod med tiden allt bättre vad som låg bakom hans bestämda uppträdande. Han hade föresatt sig att vi på intet sätt skulle behöva utsättas för den stränga styrning av avhandlingsarbetet som han själv hade fått uppleva under sin doktorandtid.

Som lärare var Gustaf Holmér mycket uppskattad. Han var alltid väl förberedd, rättfram och hederlig i sin tjänsteutövning. Han kunde ibland synas väl orubblig, men vi som lärde känna honom närmare minns i första hand hans omsorg om medarbetare och studenter. Samma omsorg gällde familjen med hustrun Märtha, de tre döttrarna och sedan barnbarnen, som alla betydde mycket för honom. Barnen var viktiga för honom inte bara på det privata utan även på det professionella planet. Han menade till och med att erfarenhet av föräldraskap nästan var en förutsättning för att man skulle kunna bli en god lärare.

Vi, hans medarbetare, minns också hans drastiska humor, som ibland gav sig uttryck i dräpande tillfällighetsdikter. Han var rättskaffens och modig, besjälad av diktkonsten och mycket språkkunnig. Detta är alla egenskaper som han själv tagit fram som karaktäristiska för "l'honnête homme". Det gjorde han i sitt inträdesföredrag, som bär titeln "Franskan – ett språk för l'honnête homme". Med Gustaf Holmér har Vitterhetsakademien förlorat en framträdande "honnête homme".

Gunnel Engwall